

Proposta didàctica

Magda Bartrolí Ulldemolins

El mar de les ombres

Joan Pinyol

 onadaedicions.com Maremàgnum, 15

0. INTRODUCCIÓ

Aquesta guia t'acompanyarà en una travessia fascinant: la dels protagonistes d'una novel·la que atrapa des de la primera pàgina. Història, intriga, aventures, acció i també amor són els ingredients d'*El mar de les ombres*, que recrea un apassionant viatge de punta a punta del món dalt d'un transatlàntic de principis del segle xx. Salpem?

A més d'aquests ingredients, la novel·la de Joan Pinyol, el divuitè llibre en la seva trajectòria literària, presenta uns elements de valor

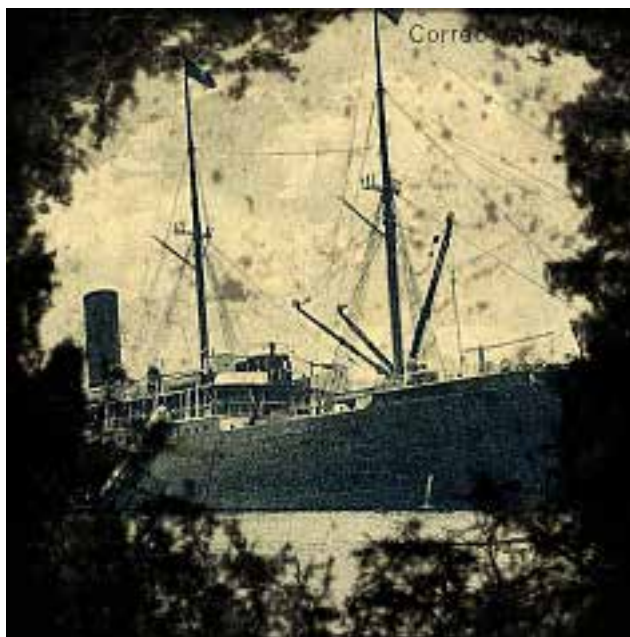
afegit que poden donar peu a diversos treballs a l'aula, més enllà de l'argument en si. D'una banda, el fet d'estar ambientada fa un segle la converteix en un excel·lent document per treballar el passat i una part fonamental de la industrialització, com són els vapors. És una manera amena i didàctica d'estudiar història. De l'altra, l'autor juga amb diversos referents literaris que donen peu a diferents propostes didàctiques, com veurem més endavant. Finalment, el misteri també pren forma amb els atlants, la llegenda del continent enfonsat que els lectors poden aprofundir i que fascina persones de totes les edats. Unes aventures, en definitiva, que també serveixen a l'autor per reflexionar sobre el bé i el mal i per fer un autèntic cant a la vida, tal com ha afirmat en més d'una ocasió ell mateix.

Les propostes de treball les trobaràs als diferents apartats, però el seu gruix es concentra sobretot al capítol de la història, la trama i la llengua. I et servirán tant per comentar aspectes generals de l'obra com capítols concrets.

1. ABANS DE LA LECTURA

1.1 L'autor

Joan Pinyol i Colom va néixer l'any 1966 a Capellades, la terra del paper. Un dels pobles de Catalunya (potser el que més!) amb molta presència

de molins paperers. D'una forma o altra aquest fet el va predisposar a convertir-se en escriptor des de ben jove. El primer llibre (*Balanci d'onades*) el va publicar als 22 anys.

Però escriure no és fàcil, i el seu camí ja havia començat a les aules de l'institut on va estudiar el batxillerat. Esperonat per un treball que havia de fer, va decidir escriure una carta a l'escriptor Pere Calders, que el va correspondre de seguida amb tot un seguit de cartes creuades. Era l'any 1984 i mentre aquesta relació epistolar s'anava consolidant, el jove Pinyol va anar aprenent tots els secrets de la llengua catalana a la Facultat

de Lletres de la Universitat de Barcelona, on l'any 1989 va obtenir la llicenciatura en Filologia Catalana. De seguida va començar a exercir la docència i des d'aleshores no ha parat de transmetre la passió per les nostres lletres als alumnes dels diversos instituts on ha treballat i en molts altres en què es desplaça cada any per parlar de la seva obra. Actualment, és catedràtic de Llengua Catalana i Literatura i treballa a l'INS Pere Vives d'Igualada.

Des que l'any 1994 va publicar el primer llibre amb un títol, *Balanci d'onades*, amb evocacions també marineres, han estat moltes les pàgines escrites per Pinyol. Tantes per donar forma a divuit llibres! Ha conreat pràcticament tots els gèneres literaris: novel·la, contes, microcontes, poemes, biografies i assajos diversos. També ha col·laborat, i ho continua fent, en diversos mitjans de comunicació com el setmanari *El 3 de Vuit* de Vilafranca del Penedès i *L'Enllaç dels Anoiencs*, que s'edita a Igualada.

Fem un cop d'ull a la seva bibliografia. És autor de *Balanci d'onades* (1994), *Avinguda Capri* (1999) —finalista del IV Premi Pere Calders de Literatura Catalana—, *Ningú ve fet a mida* (2001) —finalista del IX Premi Ciutat d'Eivissa de Narrativa—, *Noranta-nou maneres de no viure encara a la lluna* (2001) —I Premi Vila d'Almassora de Narrativa—, *Inquieta nit i altres contes* (2003), *Stòitxkov i Sofia* (2003) —Premi Ciutat de Vila-real de Narrativa 2002—, *Dorotea i la joia gegantina* (2005), *Micromèxics* (2007) —Premi de Narrativa Vila de Puçol 2006—, *Pilota de set* (2008) —XLIII Premi Recull de Narrativa—, *Fi de curs*

a Bucarest (2008), *Glops* (2009), *Planeta Lluç* (2012), *Perquè som poble* (2013), *Ningú no mor* (2013), *Aventures i pintures* (2014), *En Ventilat i l'Espantall* (2015) i *El mar de les ombres* (2016).

De tota aquesta producció cal destacar les novel·les adreçades especialment als joves: *Stòitxkov i Sofia*, ambientada a Bulgària; *Fi de curs a Bucarest*, ambientada a Romania, i *Ningú no mor*, que parteix d'un fet sobrenatural en un institut situat en un poblet inventat de Catalunya que podria ser el vostre. També ha escrit per als lectors més menuts, *Dorotea i la joia gegantina*, situada al seu poble, i el conte infantil il·lustrat *En Ventilat i l'Espantall*. A partir d'aquestes obres, i tal com dèiem ara mateix, des de fa anys realitza diferents fòrums literaris i tallers narratius en escoles i instituts en els quals intercanvia opinions i emocions sobre els llibres i la creació literària.

També és autor de diferents guies didàctiques adreçades als estudiants en el marc del programa "El gust per la lectura" que organitza el Departament d'Ensenyament. En concret, ha elaborat propostes de treball i interactius electrònics a partir de sis llibres infantils i juvenils de la Maria Carme Roca, de la novel·la *K. L. Reich* de Joaquim Amat-Piniella i del recull de contes *Cròniques de la veritat oculta*, de Pere Calders. Trobareu totes aquestes guies didàctiques a l'apartat "Obra" de la seva pàgina web d'escriptor, dins la secció "Crítica literària o assaig". També forma part de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i del col·lectiu Narradors Centrals, que agrupa autors i autores del Berguedà, el Solsonès, el Bages, l'Anoia, Osona i el Moianès.

Consulta la seva pàgina personal d'autor al web de l'AELC (<http://www.escriptors.cat/autors/pinyolj/obra.php>). Mira les obres que ha escrit i respon:

- ▶ Amb quin llibre va guanyar el premi Recull Joaquim Ruyra de Narració l'any 2007?

- ▶ Quins llibres té ambientats al seu poble, Capellades?

► Un dels seus llibres recull les discussions d'una parella al llarg d'un mes. Quin és?

► Hi ha dues novel·les juvenils ambientades en dos països similars centreeuropeus. Quins són aquests llibres i aquests països?

► Dos llibres que l'autor d'*El mar de les ombres* ha tingut molt presents a l'hora d'escriure la novel·la són: *Ronda naval sota la boira*, de Pere Calders, i *El mar dels traïdors*, de Jordi Tomàs.

- Cerca informació sobre aquestes dues obres i determina els punts de contacte amb la nostra novel·la.
- Fes la fitxa bibliogràfica completa de cadascuna.

1.2 Així escriu, així és Joan Pinyol

Tot i la seva aparent senzillesa, la prosa de Joan Pinyol és rica en detalls i matisos. Utilitza el llenguatge de manera precisa, gens superficial, i sap buscar el mot exacte per descriure una situació o l'estat d'ànim d'un personatge. L'ús de figures retòriques com la metàfora doten la seva obra d'una gran riquesa, però la gran virtut que té és que no n'abusa i sap usar-les en el moment precís: "Els desitjos són com la ratlla on es besen el cel i el mar. Es persegueix sempre però no s'hi acaba d'arribar mai" (*El mar de les ombres*). La ironia i un subtil sentit de l'humor són un altre tret característic de la seva obra, així com una capacitat per connectar amb el lector i atrapar-lo utilitzant diferents trucs literaris.

L'acurada construcció psicològica dels personatges de les novel·les i relats també és una constant que, com a escriptor, ha anat perfeccionant llibre rere llibre. A *El mar de les ombres* cada personatge té la seva raó de ser. No hi sobra ni hi falta res. I d'entre tots ells, sempre en sap crear algun que, per la seva singularitat, captiva el lector. En aquesta

novel·la marítima en trobareu alguns, com la Dolores o el cuiner Mauri.

La trajectòria literària de Joan Pinyol va estretament lligada a Pere Calders, autor amb qui comparteix alguns trets literaris, com la passió pel conte i la ironia subtil que traspua les seves històries. Una ironia entesa com una forma de veure la vida, de viure la vida.

- ▶ A més de mantenir-hi contacte, l'autor coneix a fons l'obra de Pere Calders i ha publicat diversos estudis sobre aquest autor. Busca'ls a la seva pàgina web: www.escriptors.cat/autors/pinyolj i anota'n els títols aquí sota.

- ▶ El món dels microcontes és apassionant. El nostre autor n'ha escrit moltíssims i ha participat en diversos reculls d'aquest gènere per a tots els gustos: de por, d'amor, d'humor... Descobreix aquest gènere literari a través del blog <http://la-bona-confitura.blogspot.com.es>, on diversos autors catalans mostren les seves creacions. Transcriu aquí sota un dels microcontes de Pinyol que hi ha estat publicat.

► T'atreveixes a escriure un microconte? Ho has de fer amb aquestes dues condicions: hi ha d'aparèixer el mar i no pot excedir les deu línies. Fes-ne també un bibliotràiler.

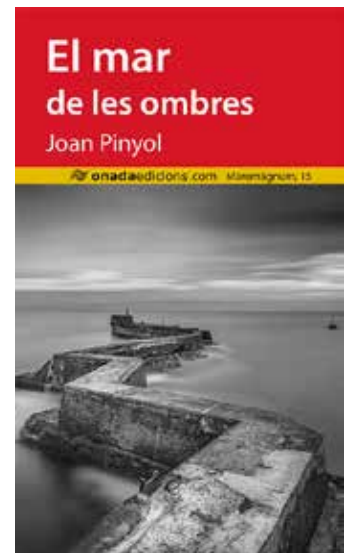

1.3 Estàs a punt per viure una aventura a alta mar?

La coberta d'un llibre és, en gran part, el reclam més directe. La porta que ens convida a endinsar-nos a les seves pàgines.

► Sense començar encara a llegir, què t'inspira la fotografia de la coberta? Quines històries t'evoca? Quins personatges? T'atreveixes a dir a quin gènere pertany només veient la fotografia? Indica l'autoria d'aquesta imatge i el lloc exacte on va ser presa. (Trobaràs aquestes dades a la mateixa novel·la.)

► A *El mar de les ombres* l'autor combina el relat amb el dietari que va escrivint l'Alba, una de les protagonistes. Quines novel·les coneixes que estiguin escrites en forma de dietari? Apunta tres títols i afegeix un breu resum del seu contingut.

---

2. MENTRE LLEGEIXES LA NOVEL·LA

Els fets de la història tenen lloc al llarg de trenta dies de l'any 1909 i es pot considerar, a més d'una novel·la d'intriga amb totes les de la llei, una novel·la en què la història té un pes predominant. També reflexiona sobre el pas a la maduresa del seu jove protagonista, en Miquel, un noi de dinou anys que, per damunt de tot, vol viure. Haver de fer front durant tot el periple a l'assassí que el persegueix el convertirà en un adult, pràcticament sense adonar-se'n.

La història, doncs, és el que singularitza l'obra i permet fer diverses propostes en aquest sentit. Aquests són els principals referents històrics que es poden treballar:

- La guerra del Marroc.
- La Setmana Tràgica de Barcelona.
- La història de la navegació i l'evolució de l'ofici mariner al llarg del temps.
- La societat de fa un segle: les diferències de classes socials dalt del vaixell.
- Barcelona, Cadis, Natal i Buenos Aires: quatre ciutats, quatre cultures diferents.
- El continent desaparegut de l'Atlàntida.
- Jacint Verdaguer i les seves travessies d'ultramar.

Per escriure una novel·la així els escriptors s'han de documentar a fons a través de tota la informació que es conserva a les institucions, molta de la qual es troba digitalitzada i accessible a Internet: el Museu Marítim de Barcelona, l'Institut Cartogràfic de Catalunya, hemeroteques digitals...

- Busca un mapa cartogràfic de començaments del segle xx i marca la ruta que fa el vaixell d'*El mar de les ombres*. Després reflexiona: en quina institució es conserva aquest tipus de documents?

► Busca fotografies actuals de les quatre ciutats que apareixen a la història i compara-les amb aquestes d'antigues. Quines són les principals diferències que hi veus?

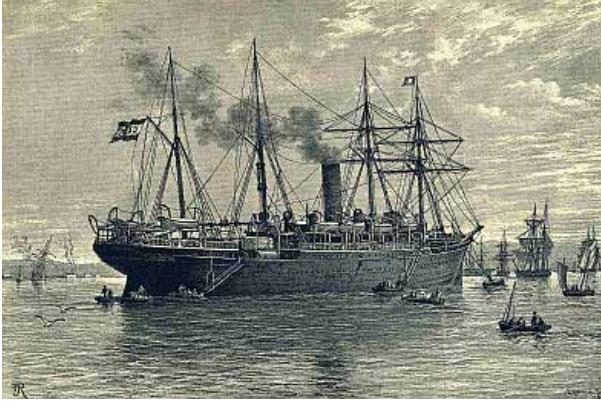

► El transatlàntic *Reina Maria Cristina* gairebé esdevé el protagonista de l'obra. Joan Pinyol en fa una minuciosa descripció i detalla molt bé com és el treball dels mariners i la diferència de classes socials que hi viatjaven. Compara aquestes imatges del vapor *Reina Maria Cristina* i d'un creuer actual i reflexiona sobre cinc diferències que hi trobis.

► A més dels elements físics, busca quant de temps durava abans el trajecte entre Barcelona i Buenos Aires. Quina durada té, avui?

► A la pàgina 124 es fa al·lusió als vents del planeta. Busca informació de tots els que es coneixen i dibuixa una rosa dels vents. Creus que aquesta forma de representar-los té alguna cosa a veure amb el timó d'un vaixell?

► Cerca informació sobre el funcionament d'un vaixell de vapor com aquest i descriu-lo. Quins creus que eren els principals condicionants de la navegació de vapor? I amb la vela?

► Hi ha indrets del món on la navegació encara es fa de manera pràcticament artesanal. Busca'n un parell d'exemples i descriu les embarcacions que usen.

► També són molt diferents els mariners d'abans i els actuals. I el port de Barcelona també ha canviat molt! I és que la mà de l'home transforma radicalment el seu entorn i va guanyant terreny a la natura. Comprova l'espectacular evolució del port de Barcelona en la infografia que mostra aquesta pàgina web: <http://www.portdebarcelona.cat/es/web/port-del-ciudadada/infografia>

► Al Puerto de la Luz, a Las Palmas de Gran Canaria, fan la segona esca-la. La descripció que l'Alba fa del port per al seu avi cec i la que afegeix després el capità Benítez no té res a veure amb el que recorda el vell mariner quan no es trobava mancat de visió i navegava per l'Atlàntic com a capità d'un vapor. Busca aquest moment de la novel·la i escriu a la taula de sota els dos relats paral·lels amb les diferents visions que tenen i que recorden respectivament.

Vicenç Brunet	Alba / Capità Benítez

► Busca una fotografia antiga del teu poble, si pot ser molt antiga, i fes una comparació escrita entre l'espai d'aleshores i com ha canviat amb el temps.

► La guerra del Marroc és l'altre gran referent històric de la novel·la. Respon les següents qüestions relacionades amb el conflicte:

• Qui va lluitar en aquesta guerra?

• Quines eren les causes que van provocar que esclatés?

• Quant de temps va durar?

• Per què es van reclutar joves per anar a lluitar?

► Les famílies riques es podien estalviar d'enviar els seus fills a la guerra del Marroc a canvi de pagar 6.000 rals.

• Cerca informació sobre el valor d'aquesta moneda a l'època i esbrina a quants euros equivaldria avui dia?

• Coneixes altres casos en què el fet de pagar uns diners estalviï alguna obligació? Explica'ls.

► Fa anys el servei militar era obligatori i comportava també el compromís inexcusable d'anar a lluitar amb l'exèrcit del teu país en cas de ser mobilitzat. Quan es va acabar el servei militar a l'Estat espanyol? Coneixes algú del teu entorn que hagi fet la mili? On la va fer? Quant de temps? Sabies que després de la guerra civil el servei militar obligatori durava tres anys? Mira de trobar informació sobre algú del teu entorn que l'hagi feta i explica a grans trets les seva experiència.

► Quan puja a bord del *Reina Maria Cristina* el Miquel és testimoni d'uns fets que van marcar la història de la ciutat. La Setmana Tràgica. Per saber què va passar, una bona font d'informació són les hemeroteques dels diaris, moltes de les quals tenen el contingut di-

gitalitzat i es poden consultar en línia, com *La Vanguardia*. Si tens el carnet d'usuari de les biblioteques pots accedir al contingut digital i buscar els diaris de 1909.

Què demanava el poble que es va aixecar contra els seus governants?

Quin va ser el paper de la burgesia catalana en tot plegat?

Qui governava, aleshores, a Espanya i a Catalunya?

Quines van ser les conseqüències d'aquests fets?

► Les descripcions de la vida a bord que trobem a la novel·la són molt eloqüents; tant que fins i tot el lector pot saber què es menjava a l'època. Quin era el menú de l'esmorzar? I per dinar? Quina particularitat tenia un dels dies de la setmana? Reprodueix aquesta informació aquí sota:

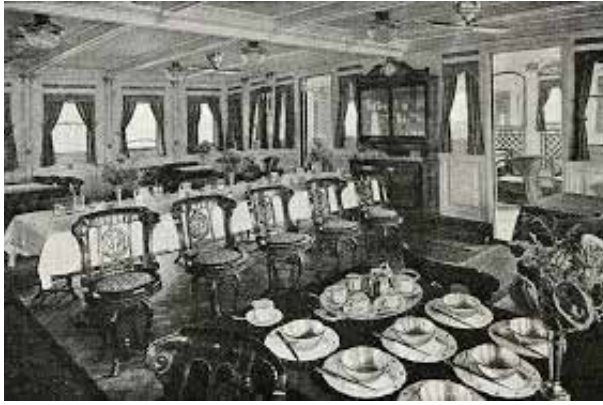

Font: www.vidamaritima.com

► Les referències a la diferència de classes són constants al llarg de la travessia i l'autor les retrata molt bé a través de les descripcions dels espais i de la visió que tenen els uns respecte dels altres. Comenta aquestes paraules de l'Alba al port de Cadis, on s'aturen unes hores:

“Ara embarquen els més pobres, avi. Per què en el món hi ha aquestes desigualtats? Per què aquesta gent no pot gaudir de la nostra butaca? Ni sentir el confort dels qui viatgem a primera classe? No han nascut igual que nosaltres?”

► L'Atlàntida, el continent desaparegut. El gran filòsof grec Plató va ser el primer a parlar d'una illa mítica situada més enllà de les columnes d'Hèrcules.

• Què explica el mite de la creació de l'Atlàntida?

• Quines teories hi ha sobre la seva desaparició?

- Com t'imagines que eren els atlants?

- Busca informació sobre altres grans ciutats i civilitzacions que també van desaparèixer del mapa en estranyes circumstàncies.

- Quin escriptor català és citat com a autor del poema «L'Atlàntida»? (Vegeu el capítol de referents literaris.)

- ▶ Hi ha una part autobiogràfica important en la gènesi d'*El mar de les ombres*, concretament a partir d'un avantpassat de l'autor. Visualitza aquesta entrevista de Penedès Televisió (http://media.rtvvilaf Franca.cat/podcast/penedes-tv/entrevista/30963-201622.mp4?_=1) i respon les següents qüestions:

- Què hi va anar a fer, el germà del seu avi, a l'Argentina?

- ▶ Tens algun familiar que hagi emprès un viatge d'aquestes característiques? Explica breument la seva aventura.
-
-

2.1 La trama

- ▶ Respon les següents qüestions relatives a la trama de la novel·la.
  1. De quin poble és originari el Miquel?
  2. Qui li fa anar a la guerra del Marroc?
  3. Quins objectes l'obliguen a portar a la motxilla per anar a la guerra?
  4. Com es deia el Kraus abans de convertir-se en l'assassí del vaixell?
  5. Quantes vegades canvia d'identitat el Kraus al llarg de la novel·la?
  6. Com es diu el capità del *Reina Maria Cristina*?
  7. Quan l'Alba veu el Miquel dalt del vaixell, amb qui el confon? Com l'anomena?
  8. On fa la primera escala, el vaixell?
  9. Com es diu el cuiner del transatlàntic?
  10. Què li passa a la Dolores, la polissona que puja al vaixell al port de Cadis?
  11. Hi ha un personatge molt associat amb la música, que canta i toca l'harmònica. Qui és?
  12. Quin nom té el barri de Cadis que descobreixen?
  13. Com van morir els pares de l'Alba?
  14. Què passava als cossos de les persones que morien durant una travessia marítima?

2.2 Els personatges

2.2.1 El Miquel

La guerra marca el destí d'aquest noi de divuit anys. El següent fragment és molt eloqüent en aquest sentit. Reflexiona-hi i fes una petita descripció del caràcter del Miquel.

“Mentre la seguia amb la mirada, el Miquel va pensar en les postes de sol que es perdria si moria jove. En els amors que no viuria mai. En les descobertes del món que li serien negades. En els patiments que viuria

la mare quan sabés que l'havia perdut per sempre. En l'orgull familiar que dominava el pare. En les seves ànsies de viure malgrat les maleïdes guerres. En l'estupidesa d'uns enfrontaments bèl·lics que s'enduen d'aquest món abans els fills que els pares." (p. 22)

► Com explica el Miquel el seu enamorament? (p. 106)

► La relació amb el seu pare no és massa bona. Descriu-la.

► I amb la seva mare?

► I si practiques un diari escrit pel Miquel? En el capítol "Dos trets" el tanquen a l'anomenada sala d'aïllament, a tocar de la sala de la caldera, en espera d'arribar a Cadis per entregar-lo a les autoritats. Són moments dramàtics en què una vegada més sembla tenir el destí en contra. Posa't a la seva pell i escriu què et passa pel cap en moments tan injustos com aquest.

2.2.2 Silveri - Kraus

És el dolent per excel·lència, massa dolent i tot. L'escriptor i crític Tomàs Cabot descriu així aquest personatge:

“Convencional del tot, surrealista dalinià, dotat d’una tendència al mal quasi inconcebible, no deixa de posseir una lògica interna que l’obliga a cometre accions terribles mentre va realitzant d’incògnit les seves venjances i, al mateix temps, amagat al vaixell com a polissó, defensa la pròpia seguretat.”

En Kraus-Silveri és l’exemple del malvat per excel·lència. Un personatge que és fidel a la seva cruesa i que l’exerceix fins a les últimes conseqüències.

► Quins altres malvats literaris coneixes? Anomena’n cinc i les obres en què apareixen.

► I quins personatges cinematogràfics recordes que siguin dolents com la tinya? En quines pel·lícules apareixen?

2.2.3 El senyor Brunet

El capítol en què es passeja pel mercat de Cadis i l’Alba li va descrivint el que veu és molt entranyable. És també una mostra més de com la literatura fa renéixer en la memòria espais i fets avui desapareguts o que han canviat molt i és una manera, doncs, de conèixer la història dels llocs i de la gent que els ha omplert de vida en diferents èpoques. Un cop més l’Alba es converteix en els ulls del Vicenç Brunet i s’encarrega de detallar-li tot el que veu. T’has posat mai a la pell d’una persona amb ceguesa? Et proposem dos exercicis:

► Embena’t els ulls i estigues mitja horeta per casa fent les tasques diàries: recollir l’habitació, dutxar-te, vestir-te, preparar-te l’esmorzar... Després explica com t’has sentit.

▶ Ara imagina que ha vingut de vacances un parent teu que és cec i vol que l'acompanyis a fer una volta pel barri. Escriu el que li descriuries.

▶ Com perd la vista el Vicenç Brunet?

▶ Reflexiona sobre aquesta frase del senyor Brunet: "Qui sigui que m'hagi robat la visió del mar, mai no em podrà prendre la possibilitat de sentir aquesta olor i notar la frescor de la brisa marina..." (p. 29)

▶ Com va conèixer el Kraus?

2.2.4 L'Alba

▶ L'Alba té un gran cor. Sempre està pendent dels altres i els ajuda en tot moment. No ha tingut una infància fàcil i es queda òrfena. Quin futur t'imagines per a ella i en Miquel després del final de la novel·la? De què treballaran? On viuran? Pensa que es troben al primer quart del segle xx!

- ▶ Reflexiona sobre aquesta frase de l'Alba: "I sé que em costarà tornar a trobar el sentit de les coses".
-
-

3. LA LLENGUA I ELS REFERENTS LITERARIS I CINEMATOGRAFICS

Els diàlegs àgils i les descripcions precises fan que la lectura d'aquesta novel·la avanci a un ritme trepidant i ràpid, a la mateixa velocitat que les ganes del lector de saber com acabarà tot plegat. Hi ha algunes singularitats de llenguatge en aquesta novel·la, com ara l'alfabet morse i la utilització de la fórmula de dietari per part de l'Alba. També s'hi reconeixen uns recursos literaris molt utilitzats per l'autor, com l'ús de frases fetes, metàfores i comparacions.

- ▶ En la novel·la apareixen algunes paraules en morse. Sobre aquest sistema de comunicació respon aquesta qüestió:

- Quan i qui és l'inventor d'aquest alfabet?
-
-

- Amb l'ajuda del traductor www.traductormorse.com escriu les següents paraules en morse:

Institut:

Amic:

Telèfon:

Novel·la:

Vaixell:

El nom del teu institut:

El nom del teu poble:

El nom del teu professor/a de català:

- S'utilitza, avui, aquest codi de comunicació? En quins àmbits? Cerca'n la informació concreta.

► Hi ha moltes maneres de comunicar-se i també moltes maneres de llegir. Per exemple en el cas dels cecs ho fan amb el braille. Sabies que hi ha llibres editats en aquest alfabet? I d'altres en llenguatge de signes, per a les persones sordes? En trobaràs a les llibreries i les biblioteques. Busca al catàleg Aladí de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona tres títols de llibres en braille i tres escrits més en llenguatge de signes.

► Els títols dels capítols també són molt significatius i no estan triats a l'atzar. Sobre aquests títols respon:

- El capítol 16 es titula «Com la cassola al forn». A quin poema fa referència? Qui en va ser l'autor? Quin és el context d'aquest poema?

- Per què creus que es titula «Butxaques de corall», el capítol 17? Quina figura literària utilitza l'autor en aquest cas?

- Ara et proposem un joc literari. Després d'haver llegit tota la novel·la canvia el títol de cada capítol per uns altres de sinònims que tinguin el mateix sentit. Elabora a part el nou índex del llibre amb els teus títols. I la novel·la, l'anomenaries d'una altra manera? De quina? Afegeix també aquest nom al nou índex.

► El capítol "Com la cassola al forn» comença amb els malsons que tenen alguns passatgers, i que en certa manera esdevenen premonitors del que acabarà passant. Busca un parell de sinònims dels mots marcats en negreta i inventa't una frase en què apareguin:

"En un somni els animals marins irrompien de sobte en la trajectòria del *Reina Maria Cristina* i, després d'envoltar-lo, començaven a **etzibar-li** cops de cua fins que el tombaven. Mentre la nau es **negava** d'aigua els grans cetacis es **crusprien** totes les criatures humanes que provaven sense cap èxit de fugir del lloc."

etzibar-li		
negava		
crusprien		

► L'ús de lèxic mariner és una constant al llarg de l'obra. Llegeix aquest fragment de la novel·la i busca cinc paraules que formin part d'aquest lèxic. Després escriu-ne un sinònim. Busca també una frase feta i explica'n el significat.

"Des que va començar la carrera naval el satisfieia molt rondar pel vaixell abans que s'obrissin les portes de les cabines i la munió de passatgers l'omplís de paraules i de siluetes. Va mirar enllà, amb la serenitat d'aquell que porta molta gent a bon port. Només el sol interferia entre els dos mantells de mar i de cel. Ni un núvol, ni un ocell. El *Reina Maria Cristina* avançava a una velocitat constant enmig del no-res. Davant la proa, la serenor del mar."

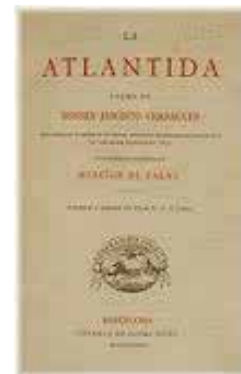
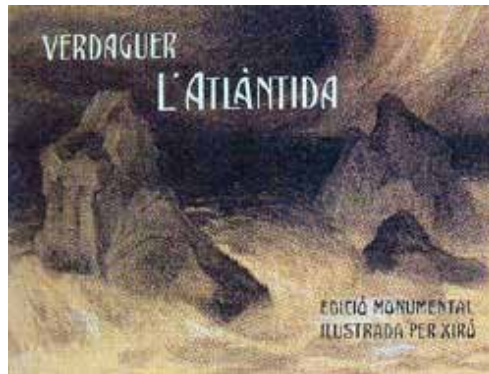

- Jacint Verdaguer i la seva *Atlàntida*. Escolta i comenta aquest fragment del poema: <http://www.endrets.cat/text/1230/l-atlantida-fragment-ca.html>. Fes-ne una adaptació al català estàndard.

Veus eixa mar que abraça de pol a pol la terra?
en altre temps d'alegres Hespèrides fou hort;
encara el Teide gita bocins de sa desferra
tot braolant, com monstre que vetlla un camp de mort.
Aquí els titans lluitaven, allà ciutats florien;
pertot càntics de verges i música d'aucells;
ara en palaus de marbre les foques s'hi congrien
i d'algues se vesteixen les prades dels anyells.
Aquí estengué sos marges lo continent hesperi;
quins mars o terres foren ses fites, ningú ho sap;
lo sol, però, que mida d'un colp d'ull l'hemisferi
era petit per veure'l a pler de cap a cap.
Era el jou d'or que unia les terres ponentines
i, cor de totes elles, com font del paradís,
los dava clares aigües a beure i argentines,
i en sos immensos braços dormia el món feliç.

- Cerca informació sobre la relació entre Verdaguer i el marquès de Comillas, propietari i fundador de la companyia Transatlàntica.

- ▶ El personatge del Sebi, el músic de l'harmònica i l'americana ratllada, sempre portava aquest poema a la butxaca escrit per un poeta del segle xv. Sabries escriure'l en el català estàndard actual?

Així com cell qui es veu prop de la mort
corrent mal temps, perillant en la mar,
e veu lo lloc on se pot restaurar
e no hi ateny per sa malvada sort,
ne pren a me, qui vaig afanys passant,
e veig a vós bastant mos mals delir:
desesperat de mos desigs complir,
iré pel món vostre ergull recitant.

- ▶ L'ús de frases fetes és una constant al llarg de la novel·la i serveixen per a descobrir a l'alumnat la riquesa lingüística de la nostra llengua. Explica el significat de les següents expressions i substitueix-les per d'altres de sinònimes:

"La mar era plana com el jaç d'un rei." (p. 28)

"La mobilització massiva de soldats cap a una nova guerra colonialista ha estat la gota que ha fet vessar el got, però de sang." (p. 43).

"No es pot anar sempre amb un lliri a la mà, com si tothom fos bo."

“Un polissó atrapat serà pa amb codony per a nosaltres, capità Benítez!”

► Busca ara el significat de la paraula en negreta i utilitza-la en tres frases diferents:

“De desfilars i de prendre’ns els vaixells per als seus interessos, sí que en saben —va afegir el senyor Brunet—. I va remugar que amb tantes **parafernàlies** no arribarien mai a Buenos Aires.”

---

4. DESPRÉS DE LA LECTURA

► Explica per escrit els punts de contacte que tenen la situació del Miquel l’any 1909 i la crisi de refugiats de Síria que viu ara mateix Europa. Argumenta la teva opinió sobre aquest tema.

► El camí de la creació literària és llarg i imprevisible i, un cop publicada, l’obra de l’autor està completament a mercè dels seus lectors, crítics, etc. Quan la novel·la comença a ser llegida se’n fan crítiques a la premsa, ressenyes en blocs literaris, etc. Llegeix i comenta les crítiques que han fet d’*El mar de les ombres* escriptors i crítics literaris com Tomàs Cabot, Teresa Costa-Gramunt, Josep Maria Aloy, Robert Puig Arissa i Llorenç Capdevila. Les trobaràs en aquest enllaç conjunt: http://www.escriptors.cat/autors/pinyolj/pagina.php?id_text=6089

La part de promoció i difusió de l'obra també és molt important per als escriptors: entrevistes, presentacions, tertúlies... Tot plegat apropa l'obra al públic lector i crea ponts de trobada entre l'autor i els lectors.

► Visualitza aquesta entrevista que li van fer al Canal 21 (<https://www.youtube.com/watch?v=bGWJONLuBG0&feature=youtu.be>) i comenteu-la a classe.

► Ara imagina't que ets periodista i que el cap de secció del teu diari et demana una crítica del llibre per al suplement de literatura. Escriu-la aquí sota de manera que en destaquis tot allò que t'ha sorprès de la novel·la i, si és el cas, el que canviaries.

(Ressenya sobre *El mar de les ombres*, de Joan Pinyol)

Títol:

Signatura:

Proposta didàctica

Magda Bartrolí Ulldemolins

El mar de les ombres

Joan Pinyol

Joan Pinyol (Capellades, 1966) és escriptor i catedràtic d'Ensenyament Secundari. Aquest és el divuitè llibre que publica. Ha escrit contes il·lustrats com *En Ventilat i l'Espantall* (2014); novel·les infantils com *Dorotea i la joia gegantina* (2005); novel·les juvenils entre les quals destaquen *Fi de curs a Bucarest* (2008) i *Ningú no mor* (2013), aquesta darrera publicada per Onada Edicions; reculls de contes com *Balanci d'onades* (1994), *Avinguda Capri* (1999) i *Pilota de set* (2008), amb el qual va guanyar el Premi Recull de Narrativa; reculls de microcontes i biografies, a més de diversos assajos.

El Miquel té moltes ganes de viure, però l'obliguen a anar a la Guerra del Marroc. Som a l'estiu de 1909 i gràcies a l'Alba s'embarca en el Reina Maria Cristina, un vaixell que fa el trajecte Barcelona-Buenos Aires. Quan és a bord vol matar-lo el Kraus, un col·laborador de l'exèrcit amb un passat ple de víctimes innocents. Atrapada entre els límits físics de la nau i mentre es produeixen diversos assassinats, la vida del Miquel corre cada vegada més perill. Sort en tindrà, de la complicitat d'un mariner, de l'Alba i del seu avi cec, el Vicenç Brunet, un capità retirat de la Companyia Transatlàntica. Però la travessia dura més d'un mes i el Kraus, també amagat entre la tripulació, no s'aturarà fins que aconseguixi el seu propòsit.

Maremàgnum, 15

ISBN: 978-84-16505-29-6

 onadaeducacio.com

atencio@onadaeducacio.com

Plaça de l'Ajuntament, Local 3 • 12580 Benicarló • 964 47 46 41